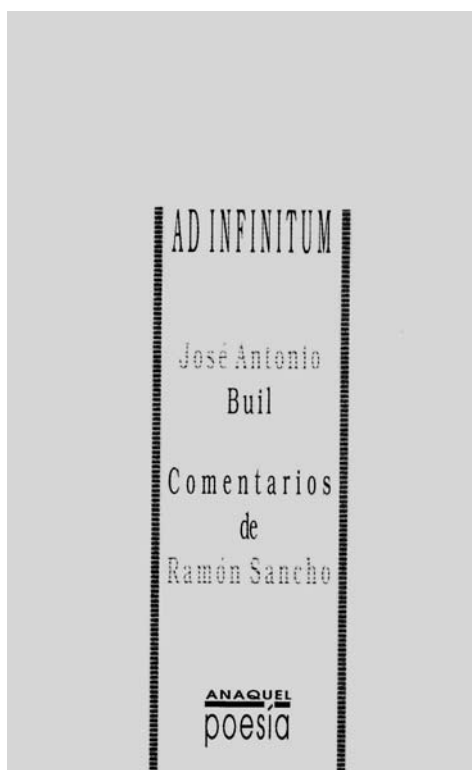

Lirisme i anàlisi de l'expressió a dues veus

Aquest llibre és un exercici molt poc habitual de poesia, inspirada en imatges mitològiques de deesses i en la recurrència del mar, en què Juan Antonio Buil expressa els dubtes que acompanyen la vida. Ramón Sancho afegeix els comentaris a cada poema.

AD INFINITUM

JOSÉ ANTONIO BUIL

COL·L. "ANAQUEL / POESIA", 73

64 PÀGS

EDITORIAL AGUACLARA, ALACANT, 2005

Quan obrim aquest llibre ens trobarem davant d'un experiment sorprenent, que consisteix a publicar conjuntament —en una primera edició— els versos de un poeta i unes línies explicatives al voltant de cada poema. Però no es tracta de referències crítiques sobre l'estil, o que situen l'obra global del poeta, sinó que cada poema té adscrit un comentari específic, una anàlisi interpretativa sobre com s'origina. El tàndem d'autors del present llibre és el que formen José Antonio Buil com a versificador i Ramón Sancho, que amb els seus comentaris crea una visió referida a la Deessa blanca com a origen i guia de la vida.

Tots dos responsables tenen una formació i un exercici professional en el camp de la medicina. Aquest és un detall destacable i benvingut, perquè cal celebrar l'infidelitat a les especiali-

tats, i perquè l'expressió d'impulsos literaris com a intents de fixació dels sentiments que dia a dia ens acompanyen és prèvia a l'expedició de carnets de gremi. Així, aquest és el cinqué poemari de Buil, que es pren aquesta tasca com una indagació útil per a dialogar amb la pròpia experiència vital i per provar d'assumir les inexactituds que hi constatem. Però, a més a més, Sancho també ha compaginat la dedicació a la neuropsiquiatria amb l'impuls artístic esmerçat en la creació d'una obra pictòrica. I la presència constant d'interpretacions en clau mítica s'explica, segons informa el llibre, per: "La influencia de corrientes de pensamiento de mediados del siglo pasado, enraizadas en las teorías del inconsciente colectivo y el psicoanálisis, influyeron en el interés de este autor por los mitos y otros aspectos antropológicos de las culturas ancestrales de la humanidad". De fet Sancho empra les tesis de Robert Graves sobre la Deessa Blanca, que a través del temps cova la inspiració poètica.

A banda d'aquest gust per l'Antiguitat i les seues imatges, Buil encapçala el llibre amb una citació del *Tractatus* de Wittgenstein, que ens enfronta amb el problema indefugible de buscar un sentit a la realitat que vivim. Els seus poemes remetent a un lirisme més aviat

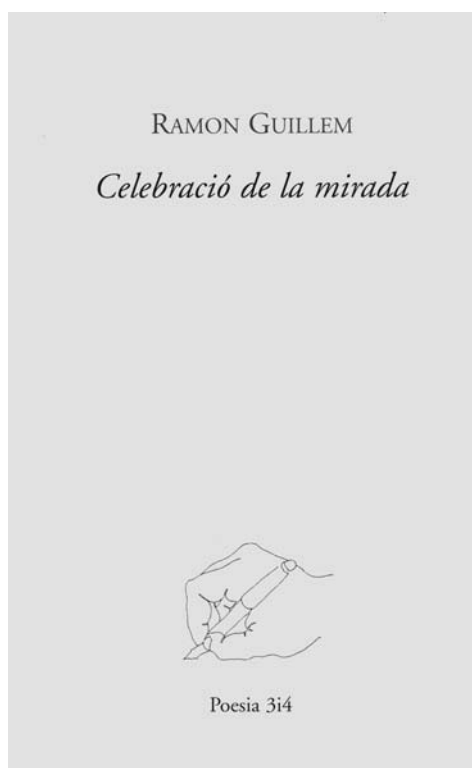
clàssic, amb imatges ben construïdes mitjançant una varietat i precisió de vocabulari que escolen la il·luminació i la carnalitat d'escenes suggeridores. Però en alguns moments pot fer-se complicat al lector extraure mostres de vitalitat del seu llenguatge, potser també perquè entre el poema i la interpretació "oficial" qui s'acosta curios puga trobar-se massa apartat del protagonisme, de filtrar els sentiments plasmats per la seua pròpia experiència. Em sembla, doncs que el principal punt feble del llibre és esdevenir un exercici formal inconnex. Alguns moments ens rescaten d'aquesta sensació, com ara "A mi espalda" o "Ahora" en què el poeta ens mostra un accés més senzill i directe a les dèries vitals. En qualsevol cas, un exercici conjunt d'erudició curios i gens habitual.

Eduard Ramírez

La llum, la certesa

Als vint anys justos de la seua estrena com a poeta en català amb *D'on gran desig s'engendra*, Ramon Guillem (Catarroja 1959) ens acaba de lliurar el seu novè poemari, obra que es complementa amb un dietari, un llibre de narracions i una novel·la.

CELEBRACIÓ DE LA MIRADA

RAMON GUILLEM

PREMI VICENT ANDRÉS ESTELLÉS DE POESIA 2004

COL·L. "POESIA 3 I 4", 121. 52 PÀGS.

EDITORIAL TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2005

Ens trobem davant un autor prolífic, multipremiat i publicat per les editorials més prestigioses del país i reconegut com una de les veues més representatives del panorama poètic dels anys vuitantes ençà. Un passeig tranquil, amb els ulls ben oberts, pels camins d'aquest bosc no decebrà el lector expectant ni el novell, pel que el llibre conté d'acumulació i de salt endavant, exigències ineludibles davant una obra ja madura. Perquè si d'una banda Ramon Guillem ens hi ofereix els guanys més sòlids de l'ofici (el finíssim tacte amb la paraula, el decurs reflexiu de la dicció, una imatgeria lluminosa, per exemple), de l'altra hi constatem l'essencialització de l'aparat retòric, sempre d'agrair, i un to més vitalista que es decanta cap a referents fàcilment reconeixibles amb la mirada oberta i agraïda.

És la mirada, l'acció de mirar que dirien els diccionaris, motiu recurrent en la poesia de tots els temps i d'arreu, en efecte, i amb ella, des dels trobadors almenys, s'inicia el moviment per al coneixement de l'altre, el moviment de l'amor. Porta major dels sentits, llindar de la sensualitat, hi identifiquem sovint fins l'acte de la reflexió i l'autoconsciència, la mirada interior. Quan de xicotets ens deien que Déu ho veia tot ("fins els més ocults pensaments", i tal volta sense la necessitat humana de mirar), la perspectiva ens omplia d'una raonable inquietud. Al capdavall també el poeta aspira a veure-ho tot, o almenys a mirar-ho, amb voluntat i insistència. En aquest sentit Ramon Guillem s'ancora en la sòlida tradició de la mirada amb un doble moviment, cap a dins i cap a fora, atent a escriure els infinits lligams entre els dos pols aparents de la realitat, el lloc on es troben, el poema. I ho fa celebrant (títol de reminiscències —més atzaroses que buscades?— cinquantistes: *El vuelo de la celebración*, de Claudio Rodríguez, una mirada a vol d'ocell) la mirada i tot el que la mirada obre al poeta, la natura i el cos de l'amada a plena llum. Ens trobem així amb 33 poemes que tenen com a tema central la celebració de l'amor, la plenitud i l'alegre

trasbalsament dels sentits que no perden mai l'equilibri, el punt exacte de llum que trenen les paraules, i el seu recurs predilecte, fonamentador de l'atmosfera poètica, no podia ser altre que el de la sinestèsia, ja anunciada al primer poema ("No escolteu la veu fonda / de la mirada?"), i mantinguda amb notables efectes durant tot el trajecte. La mirada celebratòria de Guillem s'emparenta, així, amb la que proclamava fa uns dies un altre poeta, en Jordi Sarsanedas: "Proclamo el goig i l'alegria de mirar".

Partint de la desconfiança —tan propi de l'ofici aquest lament constant del poeta, per molt que puga semblar paradoxal— envers els mots, l'autor embasta amb precisió els dos objectius del seu mirar, amb versos plens de llum: "l'alba / de la pell insòlita", "bosc / de fèrtil tacte", "malucs de l'aigua", "Esplet de llum, / cos inabastable", "l'aigua del cos". Heus ací uns quants exemples d'un poemari que ofrena llum, certesa i ganes de viure a mans plenes.

Manel Rodríguez-Castelló

Ciutats que ja heu visitat

Recull de poemes dividit en tres parts que es corresponen amb altres tantes ciutats que hi exerceixen de motor de la creació: Sevilla, Lisboa i Boston, respectivament. Un recurs massa rebregat i, potser, exhaurit; si més no quan no s'hi aporta res de nou.

CIUTATS DEL VERS

VICENÇ LLORCA

PREMI DE POESIA "BENVINGUT OLIVER" 2004

COL·L. "POESIA", 5

73 PÀGS.

PERIFÈRIC EDICIONS, CATARROJA, 2005

El viatge com a motor de la creació. Les ciutats visitades, viscudes, com a motiu poètic, com un lloc on trobar, com va escriure el poeta, aquella part de nosaltres que no sabíem que existia. El recurs, lluny d'ésser nou, ha estat conreat en infinitat d'ocasions al llarg de la història de la literatura. I ara és també l'eix central de *Ciutats del vers*, un poemari amb què Vicenç Llorca va guanyar la passada edició del Premi de Poesia "Benvingut Oliver" de Catarroja. En concret, tres ciutats que trobarem en les tres parts en què es divideix l'obra: Sevilla, Lisboa i Boston.

En "El vers de la memòria", dedicada a Sevilla, no és el poeta qui convoca a la ciutat amb els seus versos, sinó al contrari, ja que "som només l'estrany vers / de la memòria d'una ciutat". Per a Llorca, Sevilla són també els murs de pedra amarats de tot un aiguabarreig

de cultures i de religions que hi han deixat el seu sediment, murs que resten necessàriament en silenci a l'espera de ser dits en veu alta, “paraules en silenci / que ens cal pronunciar”.

La segona part, “Sol d’aigua”, està dedicada a Lisboa, la ciutat abocada a l’estuari, d’aire líquid i d’hores lentes. I, sobretot, la ciutat de Pessoa, que hi és “arreu / i enlloc”. De fet, un dels poemes més llargs del recull li està dedicat, “Ortografia del jo”, uns versos que proven de poetitzar la famosa —i recurrent— *invenció* dels heterònims: “Pessoa / incorpora gent a l’ortografia, / escriu dinamitat, / ferit de jo / fins al punt on bastir i devastar / és la mateixa cosa”. I, amb Pessoa, tots els tòpics lisboetes hi apareixen puntualment recollits: el fado, la *saudade*, els tramvies, l’estuari i l’amplíssima Praça do Comércio que s’hi obre, el barri del Chiado, el de la Baixa, el Bairro Alto, l’Elevador de Santa Justa —Lisboa per a turistes—, el *Tajo* —una paraula amb tradició en català com a *Teix*—, etc.

La part dedicada a Boston —“Arbres que reposen”— és, potser, la que menys presència de la ciutat en qüestió té i, per contra, la més interessant pel que fa als temes i al tractament d’aquests. Destaca, per exemple, “But let us begin”, inspirat en la figura de Kennedy: una reflexió al

voltant de la història del segle XX, de la dignitat de l’Home marcada pels morts de les dues Grans Guerres, per la imatge de devastació de ciutats senceres; i, tanmateix, l’esperança i la consciència que “som a la partida i hem de guanyar / la pau, potser no avui / ni tan sols demà / *but let us begin*”.

En general, però, les ciutats d’aquest viatge no deixen petja, i el viatger —el lector— n’ix igual que hi havia entrat, sense amarar-se’n, sense haver-les pogut escoltar. Versos que no commouen, i que deixen una terrible —i ja habitual— sensació de *déjà vu*. La sensació d’estar malbaratant els teus viatges visitant, una vegada i una altra, els mateixos llocs.

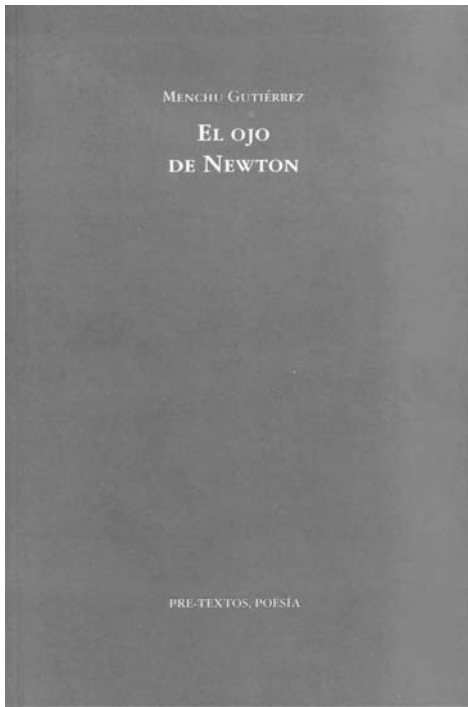
Pere Calonge

Dibuix de Joaquín
Torres García

La otra realidad

Sobre el dolor y la locura escribe Menchu Gutiérrez en un libro que rompe los límites de los géneros: un largo fragmento en prosa, otro en verso y “El prólogo” final componen una compleja e inquietante alegoría del sentido de la vista, que lo es también de la vida, la muerte y la escritura.

EL OJO DE NEWTON

MENCHU GUTIÉRREZ

COL·L. "POESÍA", 725

155 PÀGS.

EDITORIAL PRE-TEXTOS, VALÈNCIA, 2005

De pocos libros puede decirse tan poco que lo describa o que sirva de orientación para quien no lo conozca. Alguien ha dicho que los de la poeta, narradora y traductora Menchu Gutiérrez (Madrid, 1957) “se leen a tientas, como quien se mueve a oscuras por una casa que no conoce”. Es necesario tantear cada palabra para acceder al secreto que estas páginas encierran. Una imagen, la de un nuevo ojo en la frente que ilumina, se prolonga en una alegoría y se transforma en cada frase: aquí, ceguera y lucidez no son opuestos; Invisible, Opaco, Translúcido y Transparente son compatibles, son categorías de este nuevo y extraño universo, son también los custodios de las cuatro esquinas del cementerio, donde yace el cuerpo de la madre muerta.

Leer *El ojo de Newton* es adentrarse en

otro mundo, o adoptar una manera turbadora y lacerante de existir en éste. Es un espacio de visiones, donde los colores son más que sensaciones, más que significados. No es un cosmos alucinado, posee un orden, unos límites precisos, y comparte con lo conocido el dolor, la muerte, la locura.

Leer *El ojo de Newton* es abrir una puerta hacia adentro, entrar, cerrar de nuevo, y permanecer en la hondura hasta reconocer cada víscera, cada llaga, hasta que la herida cicatrice. Hasta que la cicatriz se difumine con el tiempo, la repetición y el aprendizaje.

El acceso a *El ojo de Newton* no es sencillo, nos resistimos. Y eso que la autora nos va empujando con parsimonia y constancia hacia la lucidez. Se coloca un ojo en la frente —el ojo de Newton— que proyecta un haz dorado, un ojo con voluntad propia —“Lo froto con los dedos y lo limpio de legañas (...) Es como tocar a un animal que nos infunde miedo y del que queremos hacernos amigos”—, un ojo que poco tiene que ver con los otros heredados —heredados de la madre, sabremos más adelante, una madre enferma que remienda la tela del mundo, una madre verde que odia el rojo y el azul y sobre todo su unión, su alianza. Tampoco le gusta el amarillo, del cual siempre receló.

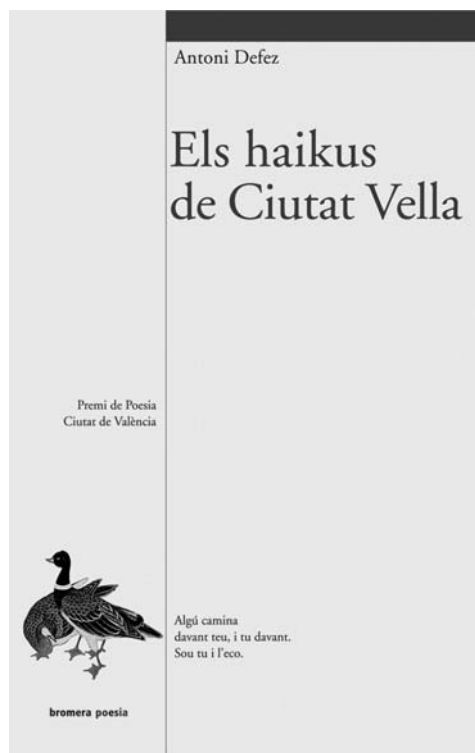
El ojo de Newton distingue lo que no puede verse con los ojos heredados. No salva, pero ayuda cuando acecha la desesperación. Los ojos heredados perciben la realidad. *El ojo de Newton*, también. La otra realidad.

Arantxa Bea

Urbanismes del vers

Utilitzant una forma minimalista, Antoni Defez recrea en aquest llibre, guardonat amb el Premi de Poesia Ciutat de València 2003, la història i el present atemporal d'una ciutat des d'un punt de vista que no té por d'observar amb la mateixa cura les excrescències i les brillantor. Paraula en el temps i també en el no-temps.

Antoni Defez i Martín (València, 1958) és especialista en Teoria del Coneixement, Metafísica, Ontologia i concretament en l'obra de Wittgenstein, a qui ha dedicat part de la seua obra assagística. Pel que fa a la seua obra poètica, fou antologat durant els anys vuitanta a reculls com *Brossa Nova* (1981), *L'espai del vers jove* (València, 1985) i *Homenatge dels escriptors al Professor Sanchis Guarnier* (València, 1986). Més recentment, ha estat guardonat amb el XX Premi Manuel Rodríguez Martínez, Ciutat d'Alcoi 2003, pel llibre *Pas insomne*; el XXVII Premi Joan Teixidor, Ciutat d'Olot 2003, per *Com dels ocells, emana del món la calor*; i el XXI Premi de Poesia Ciutat de València 2003 per aquest *Els haikus de Ciutat Vella*.

La forma estròfica de l'haiku es va difondre des d'Orient als diferents dominis lingüístics occidentals arreplantant-hi amb major o menor fortuna i

ELS HAIKUS DE CIUTAT VELLA

ANTONI DEFEZ

XXI PREMI DE POESIA CIUTAT DE VALÈNCIA

COL·L. "BROMERA POESIA", 63

69 PÀGS.

EDICIONS BROMERA, ALZIRA, 2005

transmetent-se, ja després, com un recurs abraçat per la pròpia tradició. Formes com els haikus i les tankes han gaudit de continuïtat fins al present en les llengües europees.

La concentració que implica treballar amb aquesta breu disposició de síl·labes dirigeix l'escriptor a paisatges propers a l'aforisme o la màxima filosòfica. Des del seu naixement, la naturalesa de l'haiku és vinculada a les doctrines de pensament orientals. Per altra banda, alguns especialistes han definit l'haiku com la màxima expressió del que està passant aquí i en aquest moment, una emoció concentrada en tot el que té d'elemental.

Antoni Defez troba en l'haiku un ampli terreny entre el lirisme i el pensament en el que es disposa a edificar-hi una ciutat, una València real i imaginada a la vegada, construïda amb materials sensibles: la subjectivitat del ciutadà que dibuixa un mapa de la seua educació sentimental mentre recorre els carrers i al mateix temps els recorda. Aquest, el seu tercer llibre de poemes, és rel·ligat amb la seua obra poètica anterior. Així, diu un dels haikus de la tercera i última secció: "Calitja a la pell. / Com dels ocells, emana/ del món la calor."

Els versos d'Antoni Defez aixequen un paisatge, una fotografia de moments de

la Història capturats en unes coordenades espacials i temporals ben definides. Noms i cognoms que no porten a engany: el Túria, pont de la Trinitat, plaça de Sant Vicent Ferrer, torres que foren presons ("Creixen les torres/ on dormirien deserts/ tants empresonats").

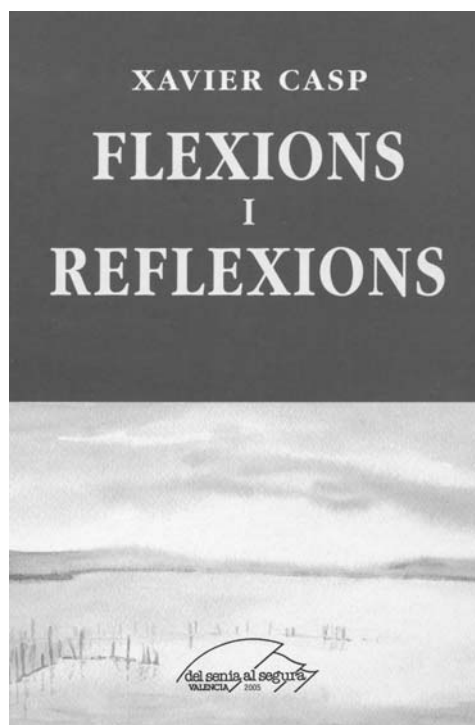
A més de la geografia urbana, també la geografia mental dels habitants respon a un model precís: "*Mu* diu buidor,/ silenci, l'impensable; / *ma* diu aigua", on *mu* i *ma* són relíquies morisques. Tots aquests detalls personals i intransferibles no impedeixen, no obstant, que aquesta ciutat pugui ser també qualsevol ciutat: "Un carrer estret/ a l'esquerra amb ombres. / Pixats, geranis...".

Anton Not

Máximas póstumas

Flexions i reflexions es un libro póstumo del poeta Xavier Casp compuesto por casi dos centenares de pensamientos breves en prosa que reflejan las preocupaciones literarias y humanas del autor poco antes de su muerte. Cuenta con un prólogo de Vicente Ll. Simó Santonja y unas palabras de despedida del editor Pedro Astillero.

FLEXIONS I REFLEXIONS

XAVIER CASP

107 PÁGS.

EDITORIAL DEL SENIA AL SEGURA, VALÈNCIA, 2005

Nos hallamos ante un libro en prosa de pensamientos breves escritos por el poeta Xavier Casp en los últimos meses de su vida y publicados al poco de su fallecimiento. Se trata, pues, de un libro póstumo en dos sentidos distintos; el del espíritu de su escritura y el de la fecha de publicación.

La concisión de estos pensamientos (algunos tan breves que desembocan en la máxima y el apotegma) se compadece bien con el espíritu del aforismo más propio de otras tradiciones literarias que de la nuestra; aunque aconsejada ya por Cervantes: “Sé breve en tus razonamientos, que ninguno hay gustoso si es largo”, la tradición literaria española abunda más en adherencia retórica que en seca concisión. Autores como José Antonio Marina han tachado, además, al aforismo de falta de seriedad o profundidad, pues lo relevante sólo llegaría con las ramifica-

ciones del pensamiento, con la explicación y argumentación de lo dicho que permiten cerrar el ‘círculo de significado’ abierto por la sentencia aforística. Y, sin embargo, a nuestro juicio el aforismo encuentra en su brevedad necesaria el mejor espacio para la sustancia (“pronto abajo y pronto arriba” en la recomendación de Nietzsche, aquel aforista consumado); pues al escribir “Nunca se nace demasiado tarde”, Martin Walser está expresando con justeza una verdad pertinente y universal en el ámbito de la civilización científica; la de que las ventajas de la técnica ignoradas por nuestros abuelos siempre anuncian las ventajas que ignoraremos nosotros cuando las disfruten nuestros nietos. El aforismo debe implicar y sugerir mucho a partir de muy poco; contra la afirmación de Marina, ha de ser multisignificativo, pero no multiargumentativo; multívoco, pero no multiproposicional; sus diversos sentidos se manifiestan en una dimensión de profundidad vertical, no de amplitud yuxtapuesta. El aforismo no puede en efecto contener una teoría por su brevedad estructural, pero sí puede con ventaja comprimir una luminosa visión del mundo. Como hace el rayo.

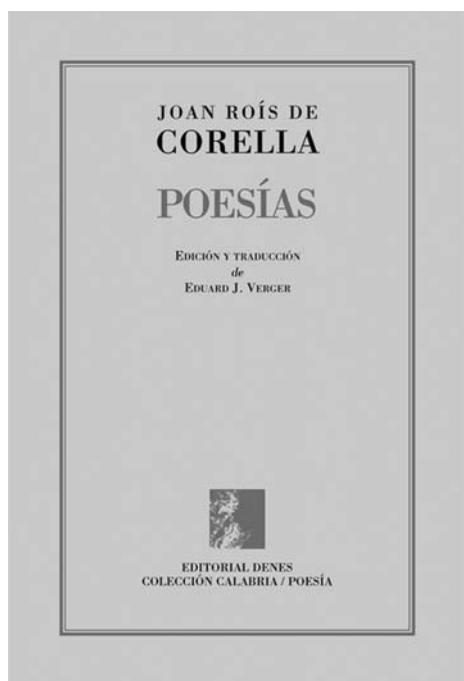
Estos pensamientos me venían a mientes al leer *Flexions i reflexions*, un libro en que los temas y el carácter de la poesía de Xavier Casp (su musicalidad y aparente sencillez, también su

sobriedad), se encuentran ejemplificados con observaciones sentenciosas a partir de la vida cotidiana. Así, el tema del silencio: “Nomes parla be qui ha sabut callar molt»” el tema del sosiego: “No tingues pressa; sempre es pronte”; también el de la religión: “Una flexio importantíssima: agenollar-se. ¡Quant que li costa al cervell!”. Hay aforismos conceptistas como “Reflexionar no es repetir la flexio, sino procurar entendre-la” y distingos críticos a partir del lenguaje cotidiano, como entre jornal y sueldo (103), entre inmenso y grandioso (109), entre espera y esperanza (30): “L’espera respon sempre a motiu i temps. L’esperança, mai”, entre la eficacia y la eficiencia (32): “¿Per qué se multipliquen els eficaços ficant llastre als eficients?” o entre la diferencia y su antónimo: “Lo que no he segut mai es indiferent, porque crec que l’indiferència es un dels pecats valencians més contagiosos”. Algunas de estas máximas manifiestan un aire crepuscular de despedida (45) que se mitiga no obstante merced a la creencia en la vida eterna: “Primer dumenge de Quaresma, vivint a la vora voreta del Regne de Deu”. Queda para otros conjeturar por qué un poeta casi invariable (sólo recordamos un libro de relatos como excepción) eligió para dar cuenta de sus últimos días, los más desnudos, no la forma alusiva de la poesía sino la forma asertórica del pensamiento.

Miguel Catalán

Una necessària edició divulgativa, bilingüe, de les poesies de Corella

Edició divulgativa, bilingüe valencià / castellà (confrontada), de les poesies de Corella, amb una nota preliminar on s'explica que es pretén facilitar l'accés a un ampli públic lector en castellà d'aquest poeta renaixentista i medieval, Joan Roís de Corella, autor poc conegut durant segles.

El professor italià Costanzo di Girolamo pondera la qualitat de l'escriptor i el considera el més gran poeta líric europeu del segle XV. El curador explica la selecció feta de totes les poesies conegudes de Corella, tan profanes com religioses, incloent-hi les parts introductòries narratives en prosa (comprensible al meu parer en el cas de la “Tragèdia” i en el “Triümf de les dones”, però no així en el “Raonament de Telamó” i la “Lamentació de Biblis”, obres aquestes dues de prosa narrativa) i d'altres l'autoria de les quals se li ha adjudicat de manera encara provisional. Ajusta aspectes encara dubtosos de la biografia de Corella, lamenta la manca d'una versió crítica definitiva de la seua obra —encara hem d'acudir a la recopilació de Miquel Planas de fa més de 50 anys— i exposa els criteris seguits

POESÍAS. JOAN ROÍS DE CORELLA

EDICIÓ I TRADUCCIÓ D'EDUARD J. VERGER

COL·L. "CALABRIA / POESÍA", 55

208 PÀGS.

EDITORIAL DENES, VALENCIA 2004

en la traducció al castellà pel que fa al metre, la sintaxi i el lèxic.

A aquesta nota, segueixen unes referències bibliogràfiques dirigides als interessats en Corella i la literatura catalana medieval. Les 27 composicions, 4 poemes en prosa, 19 en vers i 3 atribuïdes, ocupen la part central del llibre (25-173) i tot seguit hi ha unes notes a les poesies (22 pàgines) amb distinta finalitat. Unes volen aclarir el sentit o l'ambigüitat del text, alusions de tipus mitològic o bíblic i apropar arcaïsmes; altres adverteixen llicències en la traducció, anotacions culturals i conats de discussions filològiques amb la finalitat d'oferir als lectors castellans una lectura de Corella semblant a la que faria un lector català mitjanament avesat.

Al capdavant una obra que, tot i arribar amb un cert retard (7 anys després del 500 aniversari de la mort de Corella), aconsegueix plenament la finalitat esperada: divulgar l'obra de Roís de Corella entre els lectors espanyols de castellà. Per a un lector catalanoparlant mitjanament avesat, la lectura en castellà resulta una mica prosaica, plana i mancada d'aquella força expressiva que ens dona l'original valencià amb els mots aspres i terrossos o la cadència rítmica de la dicció occítana de la retò-

rica corelliana. Però això és una qüestió per a una altra trona, que necessitaria més explicacions i que, en aquestes notes no vé al cas. Vale.

Francesc Collado

P ..
b

Gatariencias, gatolatrias y otras gatunadas

Imaginativa, sencilla, sugerente poesía que envuelve como la mirada de un gato y que arranca sonrisas con sus travesuras. Poemas que sin retóricas vanas invitan al gozoso silencio de su lectura.

“¿Cómo lograr que la quieta palabra escrita / posea la quietud del gato que duerme, / su fijeza, / (...) su sigilo, / su distancia, / (...) cómo hacer que la palabra me contenga / y yo desaparezca, / hecho silencio, / como se desvanece entre la noche / un gato?”

Si los gatos pudieran escribir, seguramente habría algún “gato Jaramillo” que analizara la psique humana en toda su complejidad, como así lo ha hecho el poeta colombiano en su delicioso librito *Gatos*, publicado este año por la editorial Pre-textos, dentro de la colección “El pájaro solitario”.

Darío Jaramillo Agudelo (1947) es conocido tanto por su obra poética —traducida a varios idiomas—, como por su producción narrativa y sus trabajos como editor y prologuista de varias antologías. Ahora nos sorprende con este conjunto

GATOS

DARÍO JARAMILLO AGUDELO

IL·LUSTRACIONES D'ANDRÉS TRAPIELLO

COL·L. "EL PÁJARO SOLITARIO", 726. 52 PÁGS.

EDITORIAL PRE-TEXTOS, VALÈNCIA, 2005

de poemas, que encarnan de manera fabulosa la naturaleza felina.

La historia está llena de referencias, mitologías y supersticiones, creadas alrededor de esta misteriosa y ambivalente figura, tan amenazadora como seductora, tradicionalmente símbolo de una naturaleza salvaje, desconocida, encarnación de la libertad y la independencia. El gato es el “médium” de todos los deseos y miedos humanos, plasmados por Jaramillo en sus poemas.

Quizás el aspecto más representativo de la naturaleza gatuna sea la pereza, tan envidiada y fácilmente contagiada como bien descrita por el poeta: “Para los gatos todas las horas son / madrugadas. / Las cuatro de la tarde son demasiado temprano / para los gatos. / La alborada. / Pocas cosas le gustan menos a un gato que / despertar. / Si no fuera por las mariposas, los insectos / y las alacenas abiertas, / si no fuera por las noches secretas de los gatos, / la vigilia / —esa madrugada perpetua— / no valdría ni un comino.”

O la astucia y el disimulo: “Un gato me mira: / ni me ha visto ni le intereso. / Un gato pasa a mi lado indiferente: / tiene registrados todos mis detalles, / conoce la velocidad de mis movimientos. / Descubro un gato oculto que me observa: / él regresa al nirvana. / Un gato yace inmóvil bajo el sol en el jardín: / parece

pura pereza, pero en ese preciso / instante / persiste en aprender para la vida. / Estudia el comportamiento de moscas, insectos / y mariposas. / Nunca un gato es lo que parece: las gatariencias / engañan. / Todos somos gatos: las apariencias engatan.”

O la divinidad: “Unos encarnan a Dios en un gato y profesan / el gateísmo. / Otros creen que cada gato es un Dios y son / gatólatras. / Unos y otros ven un lado de la misma moneda. / Todos ignoran que Dios duerme la siesta / desde toda la eternidad / y que los gatos de esta tierra / son dioses mientras duermen.”

Nieves Avilés

Termòmetre del nostre temps

Rafael Coloma presenta amb *Las fases del mercurio* una mena de termòmetre d'aquest temps confús i mudable en què s'ha convertit aquesta època entre dos segles. Amb un innegable fons irònic i el domini de les metàfores esdevé una mena d'espill de l'escriptor que s'interroga.

Aquest poeta, nascut a València el 1945, és llicenciat en Filosofia i ha cursat estudis d'Art i Cinematografia. En el camp de la literatura s'inicià el 1976 amb *Jornada intensiva*, *Fragmentos para Miss Urquarth*, publicat el 1982 i *De la naturaleza del cielo*, del 1985, tots tres volums de narrativa, fet que no deixarà d'impregnar tota la seua creació escrita. A les acaballes dels vuitanta, fa el salt a la poesia, que apareix reunida el 1995 a *La arquitectura de la memoria*, per a seguir el 1997 amb *Los silencios de Jane Austen* (*Premio de la Crítica Valenciana* d'aqueix any). Darrerament ha publicat *Los secretos de la guerra*, poemari on oscil·la entre el poema i la prosa poètica amb un to epigramàtic que hauria fet feliç el mateix Marcial.

LAS FASES DEL MERCURIO

RAFAEL COLOMA

PRÒLEG DE JAIME SILES. COL·L. "POESIA", 8. 104 PÀGS.

BROSQUIL EDICIONS, VALÈNCIA, 2005

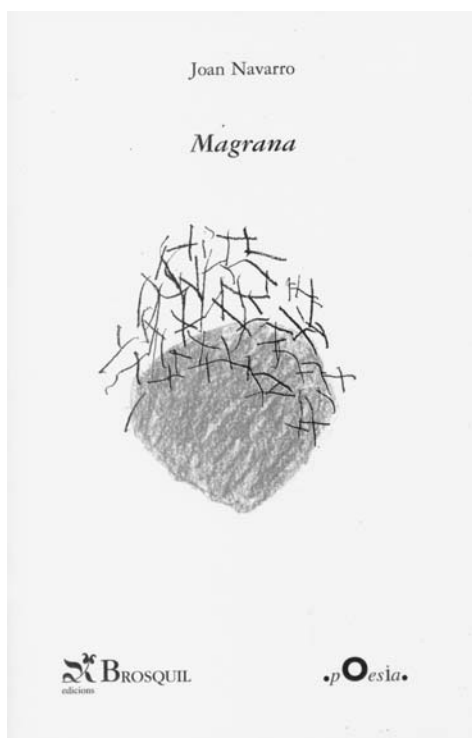
Avui, però, ens ofereix, precedida per un magnífic pròleg de Jaime Siles, *Las fases del mercurio*, una obra on la seua unitat rau justament en la seua diversitat. En la diversitat de punts de vista mitjançant els quals el poeta, l'home perplex i sovint desencantat, alça acta de les acaballes d'un segle i dels principis d'un altre amb un to on l'elegia —una elegia tanmateix falsa on hom no plany el bé perdut— es barreja amb el grotesc, la ironia i la sàtira. On el calfred i el cansament apareixen ací i enllà com estels que guien en la fosca de la nit de la vida l'incert navegant que ens recorda en algun moment el lector-protagonista de tants versos kavafians. No resulta gens descabellada aquesta al·lusió: des de la privilegiada talaia dels seus lúcids seixanta anys, el poeta expressa la seua voluntat de perdurabilitat mitjançant aquesta mena de diari sense dates. D'entre l'ampli ventall temàtic, Coloma ens presenta la idea del joc com a metàfora de la vida i, com a conseqüència d'açò, la de l'altra banda de l'espill, la de l'alteritat tan grata a la mística jueva. O el tema tan sovintejat i no per açò exhaurit, de la pèrdua de les il·lusions primerenques, de la impossibilitat de sistematitzar i regular la bellesa de l'art. Amb la mateixa força expressiva ens retrata esqueixos del món

actual mitjançant imatges de pur realisme màgic i delirant (com el poema “Cerré el libro y salí a ver que sucedía” [...]), o de surrealisme, molt influenciat pel cinema, a l'estil de Buñuel (“Postdamer Platz 1993”). També és capaç de reeixir en la reinterpretació, tan cara a V. A. Estellés i a Fernando Quiñones, d'un mite clàssic com el d'Ulisses o incorporar Cassandra al seu drama quotidià, fet que mostra l'habilitat i el domini del llenguatge poètic, especialment destacable en l'ús de les metàfores i les imatges tan belles com sovint descarnades. Abunda en poemes reflexius de calat profund, sobre el sentit de la memòria com a forjadora de la vida, amb nombrosos versos de regust epigramàtic (“No tienes más historia que los recuerdos que maltratas”). Altre detall remarcable és l'agraïda abundor de versos finals que esdevenen purs i lapidaris, autèntics llampecs per al lector de part d'aquest poeta que oscil·la entre un “hombre de acción o coleccionista de palabras que tiré por la borda”.

Alexandre Navarro

Sota el signe de Saturn

Al cap de dotze anys des del seu darrer llibre publicat, Joan Navarro (Oliva, 1951) ha estat retrobat pels lectors amb *Magrana*, un poemari sòlid, contundent i d'una qualitat que ha fet gojosa l'espera. Un dels millors autors de la generació dels 70 torna a l'actualitat literària.

MAGRANA

JOAN NAVARRO

COL·L. "POESIA", 34. 93 PÀGS.

BROSQUIL EDICIONS, VALÈNCIA, 2004

Joan Navarro, amb el lent i pacient treball ocult de creació literària al llarg dels darrers anys, ha sabut crear un poemari d'alta qualitat, que no decep qui espera trobar el bo i millor de la poètica catalana actual, sense escarafalls ni colles més o menys *imparables*. La qualitat i el valor —que no el preu— d'una obra es demostren d'aquesta manera, escrivint amb el sentit present de la pròpia responsabilitat a l'hora de contribuir al bé comú i comunicatiu de la cultura; aquest *Magrana* reconcilia el lector amb l'estremiment de la poesia i amb la capacitat de la literatura per a commoure i commoure'ns.

Es tracta d'un volum de poemes en prosa realment excel·lents, per la força expressiva, per la capacitat de suggestió i de la transmissió de sensacions vers el lector. La lectura de Joan Navarro

esdevé una festa per a la intel·ligència i un goig per als sentits car sorprèn i admira la varietat i riquesa de les imatges, llur complexitat, llur aptitud —en el sentit més literal del terme— per a endinsar-s’hi en el lector. De vegades, la plasticitat del llenguatge, junt amb el detallisme i el poder d’evocació, de recreació d’ambients, de sensacions gairebé tàctils, es conjuguen per a trobar, com una nina russa que funcionara impossiblement a l’inrevés, un calidoscopi de lectures en cada poema: amb cada aproximació al poema, a cada aprofundiment, ens són donades a conèixer noves visions, noves idees, nous missatges cada cop més intensos. És per això que esdevé una obra de lectura lenta, serena, plaent i del tot necessitada de pauses imprescindibles per a poder millor assaborir un fruit tan assaonat per més d’una dècada de pluges i solcat per l’embolcall de citacions que representen la mostra, l’elogi dels autors dels quals se sent deutor Joan Navarro. D’entre aquests autors (no oblidem que el poeta és traductor celebrat i amb soll ja antic d’autors com Passolini o Montale, entre d’altres) m’agradaria destacar Borges, el Borges de les enumeracions quasi pictorialistes que tan admirablement recupera i revisita Joan Navarro.

Fet i fet, no es tracta d’un poemari hermètic, no volgudament fosc, sinó ple a vessar de literatura pròdiga en agraïda reflexió sobre la condició humana, de literaturització de la quotidianitat, de l’espai, del temps, de la memòria viscuda i de la memòria pretesa. Un ventall extens i complex que l’autor resol, sense que la profunda cultura i les intertextualitats que mostra l’eleven per a allunyar-lo de la comunicació amb el lector, sinó per a guanyar en intensitat, potència i força. I per als navegants kavafians, no deixeu de recalar en aquesta illa: <http://perso.wanadoo.es/joan-navarro/>.

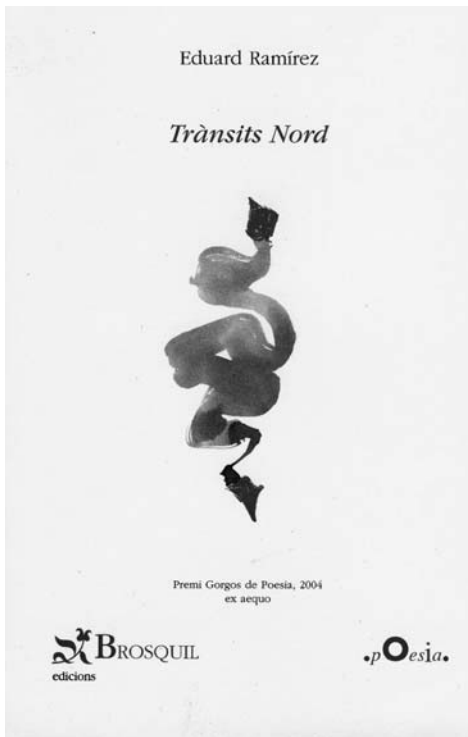
Alexandre Navarro

Dibuix de Philip Guston (1969)

Tots els espais de la ciutat

Trànsits Nord és el segon llibre de poemes d'Eduard Ramírez. L'autor hi passeja incansablement per les imatges que deixa la vida a la ciutat: els ciutadans anònims, els trajectes rutinaris, però també l'espai imaginari on l'amor i l'amistat troben el seu lloc.

Trànsits Nord traspuats per l'esma de la ciutat és un llibre que naix davant la necessitat urgent de buscar espais íntims i de fantasia al bell mig del macroespai urbà.

Amb aquest propòsit optimista, els poemes d'Eduard Ramírez miren, des de la transparència i la narrativitat, per “crear una intimitat, sense necessitat de tancar-se a casa”, com ell mateixa explica.

Distingit, ex aequo, amb el Premi Gorgos de Poesia 2004, aquest poemari és, doncs, una petita fàbrica de crear espais i vida agradables —els ecologistes en dirien sostenibles— dins d'un ambient ansiós i sorollós.

Hi ha en el fons d'aquest llibre un pòsit filosòfic difícil de dissimular, no debades Eduard Ramírez (València, 1972) va estudiar filosofia i és un lector

TRÀNSITS NORD.

EDUARD RAMÍREZ

PREMI GORGOS DE POESIA, 2004

COL·L. "POESIA", 38. 68 PÀGS.

BROSQUIL EDICIONS, VALÈNCIA, 2005

compulsiu d'aquesta matèria. I és, potser, tota aquesta meditació el que ha dut l'autor a concloure que no vol renunciar a tenir una relació agradable amb l'entorn on viu. "Aquell entorn —explica— que hom crea amb els amics, amb els llocs que sovinteja i amb tots aquells detalls que ens proporcionen una glopada d'aire fresc".

La ciutat és, doncs, el marc on transcorre aquesta reivindicació. "En ella, diu l'autor, la situació de la persona és molt sovint d'orfandat, perquè si bé la ciutat ofereix moltes possibilitats, la mentida de la publicitat que la inunda és que totes aquestes possibilitats estan a l'abast de tothom en qualsevol moment". Aquest abandó és el que durà l'autor a invitar-nos a transformar un ambient —que pot ser hostil— en una oportunitat humana. I així ho insinuen alguns dels seus poemes, com ara: "Diposite pestanyes", "Senda vives" o "Enfora". En ells, Eduard Ramíez destria el que li atreu i el que no del tràfec quotidià.

Dit això, val a remarcar que *Trànsits Nord* és un llibre de sensacions, i entre elles, predomina la del moviment continu. Per això, el lector s'hi troba de sobte anant i venint per escenaris concrets on s'imposa la continuïtat. Una sensació que atorga alhora un

ritme unitari i una cohesió temàtica al conjunt dels poemes: l'esquizofrènia de la ciutat.

"El moviment constant de la ciutat —explica l'autor— és un poc esquizofrènic, quasi estàtic, perquè no vas enlloc. Pots fer molts quilòmetres físicament sense haver canviat d'escenari i, per això, és difícil trobar-li sentit". Aquesta manca de sentit és, doncs, la que durà l'autor a bregar amb els versos per trobar-hi pauses i silencis que ens condueixen a algun lloc. I en aquest sentit, la recepta d'Eduard Ramíez passa per la reivindicació de les relacions personals, per conèixer-nos i mesclar-nos uns amb altres: "No hi ha res més sorprenent que les altres persones", constata.

Però aquesta taula de salvació per fugir de l'aïllament i de la passivitat es veu pertorbada per l'omnipresent intimitat "precària" que recrea la televisió, i que amb tanta cruïda i encert delata l'autor en aquest aforisme: "La tele és un refugi/ que sempre et deixa/ a la intempèrie,/ desgraciat".

Lourdes Toledo

Brossa antifeixista, nacionalista, casolà, burlesc i subversiu

Selecció de poemes a partir d'un recital de poesia i música, celebrat a la Casa de Cultura Marquès González de Quirós de Gandia, el 22 de novembre del 2004. En l'edició col·labora també l'àrea de cultura de l'Ajuntament de Gandia i la Fundació Joan Brossa.

UN HOME REPARTEIX FULLS CLANDESTINS

VIII HOMENATGE A LA PARAULA

JOAN BROSSA

SELECCIÓ DE POEMES A CÀRREC DE

CARLES RABASSA I TOTI SOLER

COORDINACIÓ DE MARIA JOSEP ESCRIVÀ 60 PÀGS.

CEIC ALFONS EL VELL, GANDIA, 2004

En 1993 vaig participar juntament amb un bon grapat de poetes valencians i una setantena d'estudiosos de l'obra brossiana en un homenatge fet a Joan Brossa des de la ciutat de València, al si d'una tertúlia literària que feia el seu darrer cant de sirena: La forest d'Arana moria uns anys després, llanguint les darreres temporades entre el cafè del mercat i el nou Lisboa de la plaça del doctor Collado. Repetició de fórmules, cansament d'organització, abandonament editorial i altres causes ens portaren a plegar la paradeta. Va ser el darrer i magnífic homenatge que la Forest dedicà a Joan Brossa. Entre els papers va quedar un altre possible homenatge a Palau i Fabre, a Marià Villangòmez o Pere Cerdà. Però d'aquella trobada amb l'amic Joan i la seua companya Pepa, a tots els de la Forest ens va quedar un record ines-

borrable. L'home senzill i brillant va engrandir encara més la figura del poeta d'avantguarda que començava a rebre els homenatges merescuts, després de tants menyspreus, incomprensions i prohibicions durant quasi 50 anys.

Cinc anys després, malauradament i a causa d'un accident domèstic, Brossa va morir quasi com havia viscut de la manera més casolana i discreta possible. El geni de Brossa era un home del poble contra els *snoobs*, la veu del poble contra el poder dictatorial, el gest humà contra el dòlar, la màgia de l'artista contra la llei inexorable de la legislació vigent, la llueur de l'estel matiner contra el reflex opac dels embalsams de pexiglàs de les cultures oficials.

Joan Brossa ens va enlluernar, com abans ho havia fet un altre insigne valencià, fill del poble que mai no va deixar de proclamar-se ell mateix poble: Vicent Andrés Estellés. Si Estellés era procaç i irreverent, Brossa era irreverent i subversiu. I els teníem a la mà i eren amics i solidaris amb els poetes, almenys amb els poetes com ells de veres: que deien el que havien de dir sense tirar a la joia, l'englantina d'or ni a la flor natural.

En aquesta plaquet en trobarem un bon grapat de poemes radicals, naturals, compromesos, intel·ligents i vius. Ja ens

hauria agradat que hi haguessen anat acompanyats de la bella música del Toti Soler que els acompanyava —de segur, imaginem els que no hi vam ser perquè no ho vam saber— en aquell recital fet a Gandia (22-11-2004), on es presentà la plaquet. Els editors podrien haver-hi pensat. Però això ja em sembla demanar un gra massa, o no?

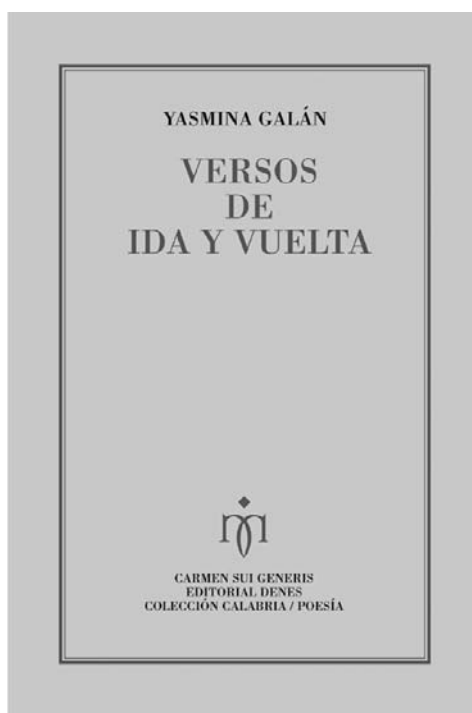
Francesc Collado

Joan Brossa
en el seu estudi
del carrer Balmes

Poeta perquè vol

Versos de ida y vuelta apareix després d'*Alas de mariposa* (2002), temps en què l'autora ha estat implicada en revistes. Aquest llibre ens captiva amb la seua seguretat i les seues profundes connotacions reflexives del particular diàleg amb la vida.

VERSOS DE IDAYVUELTA

YASMINA GALÁN

III CERTAMEN DE POESÍA CÉSAR SIMÓN DE "CARMEN SUI GENERIS", 2003

COL·L "CALABRIA / POESÍA", 54. 64 PÀGS.

EDITORIAL DENES, PAIORTA, 2004

Yasmína Galán (Gandia, 1980) fa poesia amb els elements més anecdòtics. Això no vol dir que faça una poesia banal ni que busque cap coartada per a justificar una producció incontrolada. No. Simplement aquesta jove de vint-i-quatre anys digereix en poemes els múltiples elements que conflueixen en el passar de la vida, els matisos i els detalls, les amistoses estones al bar, les qüestions que aboquen l'esperit cap al problema de la identitat personal i cap a la distribució de la pròpia acció.

El llibre està integrat per tres parts compensades, d'entre deu i catorze poemes, que presenten l'obra com si fos un periple. El primer grup és *Versos de ida*, en què apunta una voluntat inaugural respecte d'ella: "Ha llegado la hora de ser otra, // de ser una y todas a la vez", i per tant, també de la interpre-

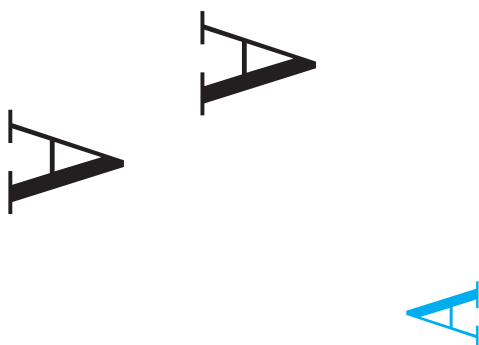

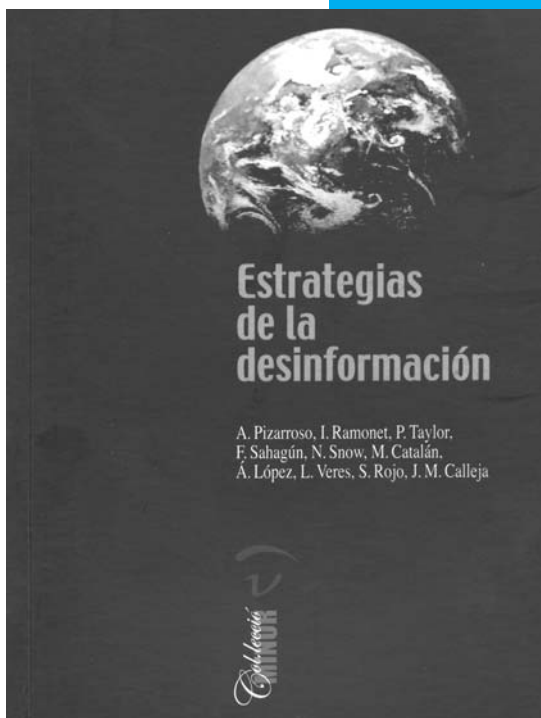
tació de les experiències. Això reverteix en l'expressió, que se sap obligada a anomenar de nou cada cosa per tal de sintonitzar-la amb la nova situació personal. Les formes solen ser breus, fins i tot sintètiques, però sense resultar feixugues perquè no estan llastades per l'enigma ni per voler empresonar massa significats. Aquesta senzillesa en l'escriptura denota seguretat, “vivimos en espiral // haciendo malabares // con lo ajeno”, i consciència d'arbitratge, de la necessitat de decidir. La tensió entre el control i els components atzarosos de la vida.

Aforismos del viajero és el segon bloc, que fa d'interludi en el viatge. Allí planteja el diàleg amb la literatura com a vivència íntima. Segons la citació de Northop Frye que els encapçala: “...todo poema procede de otro poema”. D'aquesta manera Galán demostra diferents possibilitats de respondre poèticament a aquelles incitacions. Finalment trobem els *Versos de vuelta*, un títol exagerat que li aprofita com a llicència que aporta coherència a l'estructura del poemari, però que tenen més de continuació que d'oposició a la primera part. Si de cas “si” es pot observar un grau d'abstracció major, fruit del recompte de resultats del viatge reflexiu, de les conclusions que

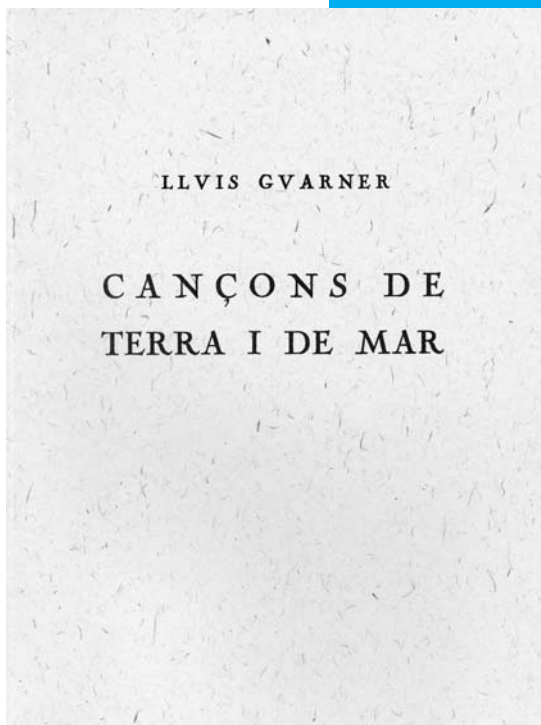
l'acompanyaran per a continuar fent via. L'autora empra la poesia com un instrument per pair els esdeveniments de la vida, com una brúixola entre els conflictes personals, identitaris, d'encaix en el món. I així desactiva els dimonis que agiten les aigües a l'ombra de l'aljub, alhora que trasllada consistència sense efectismes ni artifici. És en definitiva, capaç de copsar el ritme del joc que representa la vida perquè se sent i se sap protagonista, filtre peculiar de la vivència, una veu particular i valuosa: “Todo poeta escribe su epitafio / yo quiero ser poeta”, escriu entre les primeres fites que situen el llibre. Poeta doncs, perquè vol, Yasmina Galán resulta captivadora per la força que extrau de la reflexió a partir dels moviments i sacsejades interiors. Com cantava l'Ovidi, “tot comença en un mateix”.

Eduard Ramírez

Afirmar que el control de la información es una poderosa arma en manos del poder político resulta obvio, porque en la naturaleza misma del poder —entendido como sustantivo y no como verbo— se halla la tentación de controlar no sólo la vida externa de los ciudadanos, sino su espíritu mismo, como expresión suprema de esa patología.

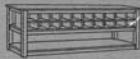

Aquesta edició de *Cançons de terra i mar* reproduceix, sense cap mena de canvi, comentari, *addendae* o altre tipus de correccions erudites, la primera publicada en vida de l'autor, que ben mirat fou la segona, per la singular història que de enseguida arribaren a conèixer.

3

LABERINTOS

Anuario de estudios sobre los exilios culturales españoles
Año 2004

Presentación / Manuel Amador Soler / 3

Estudios, ensayos e investigaciones

Josep Lluís Barona, Josep Trueta i Ruydell (1859-1977). *La biografía científica de su exilio en Oxford* / 1

Natalia Kharlamova, *Adaptaciones literarias de César Arconada en el exilio soviético: "La pluma de Cervantes" y "El sombrero de tres picos" de Alarcón* / 30

María Fernanda Mancho, Sobre "Egipciópolis" / 44

Américo Ranz, José Melchor Gómez y Colón (1791-1836): *Máscara, romanticismo y exilio*, *Obra y el Homenaje de Riquelme* / 60

Juan Rodríguez, *El exilio republicano en la periferia de la literatura española* / 74

Dossier

José Carlos Rivera, *El exilio en México y G. A. Ibarra* (Nuevos apuntes sobre la actualidad intelectual) / 91

Américo Ranz, Juan Galán y Eduardo Ranz, *A modo de presentación de un homenaje* / 101

Manuel Amador Soler, *María Zambrano y Juan Galán: un diálogo del presente* / 108

Juan Francisco Morales Ferrer y Juan Francisco Lacort Serrano, *Una bibliografía de Juan Galán durante la guerra civil y el exilio* / 111

Pilar Escobedo Cabelló y Juan Francisco Morales Ferrer, *Sobre un de poemas inéditos conservados en el Archivo Juan Galán de la Biblioteca Valenciana* / 129

María José Melón y Claudia Simón Anza, *Dossier fotográfico* / 147

Lucía M. Galland y Claudia Simón Anza, *Catálogo de los documentos de la época del Exilio (1939-1947) existentes en el Archivo Personal de Juan Galán* / 161

Temas y documentos

Wendy Jen Zaza, *"La ex exiliada" de Teresa González introducción* / 208

Teresa González, *La ex exiliada* / 212

Manuel Amador Soler, *Bernardo Clavero: epistolario del exilio* / 219

Bibliografía

María Ángeles Martínez Quira y Miguel C. Muñoz Felín, *El exilio español y valenciano. Bibliografía (2003)* / 219

Reseñas

María Fernanda Mancho, *Mar Amal / Manuel Taboas de Lara. Epistolario (1938-1973)* / 249

Cecilio Alonso, *Ramón Casado. Biografía desconocida* / 253

Ángela Lario, *Una lealtad entre ruinas. Epistolario Azusa-Espá, 1939-40* / 259

José Ignacio Cruz, *Los ministros del exilio español en la Lealtad de Derecho de la UNAM* / 262

Francisco López Casimiro, *Manizaba y exilio en el exilio de 1939* / 264

Josep Daniel Bertran, *Antología de textos de Felis Merit Huetzer* / 267

Este tercer número de *Laberintos*, correspondiente al año 2004, responde a su carácter misceláneo e interdisciplinario en tanto "anuario de estudios sobre los exilios culturales españoles".

Biblioteca Valenciana
Un focus cultural de la nostra
Comunitat Autònoma

 GENERALITAT VALENCIANA
CONSELLERIA DE CULTURA, EDUCACIÓ I ESPORT